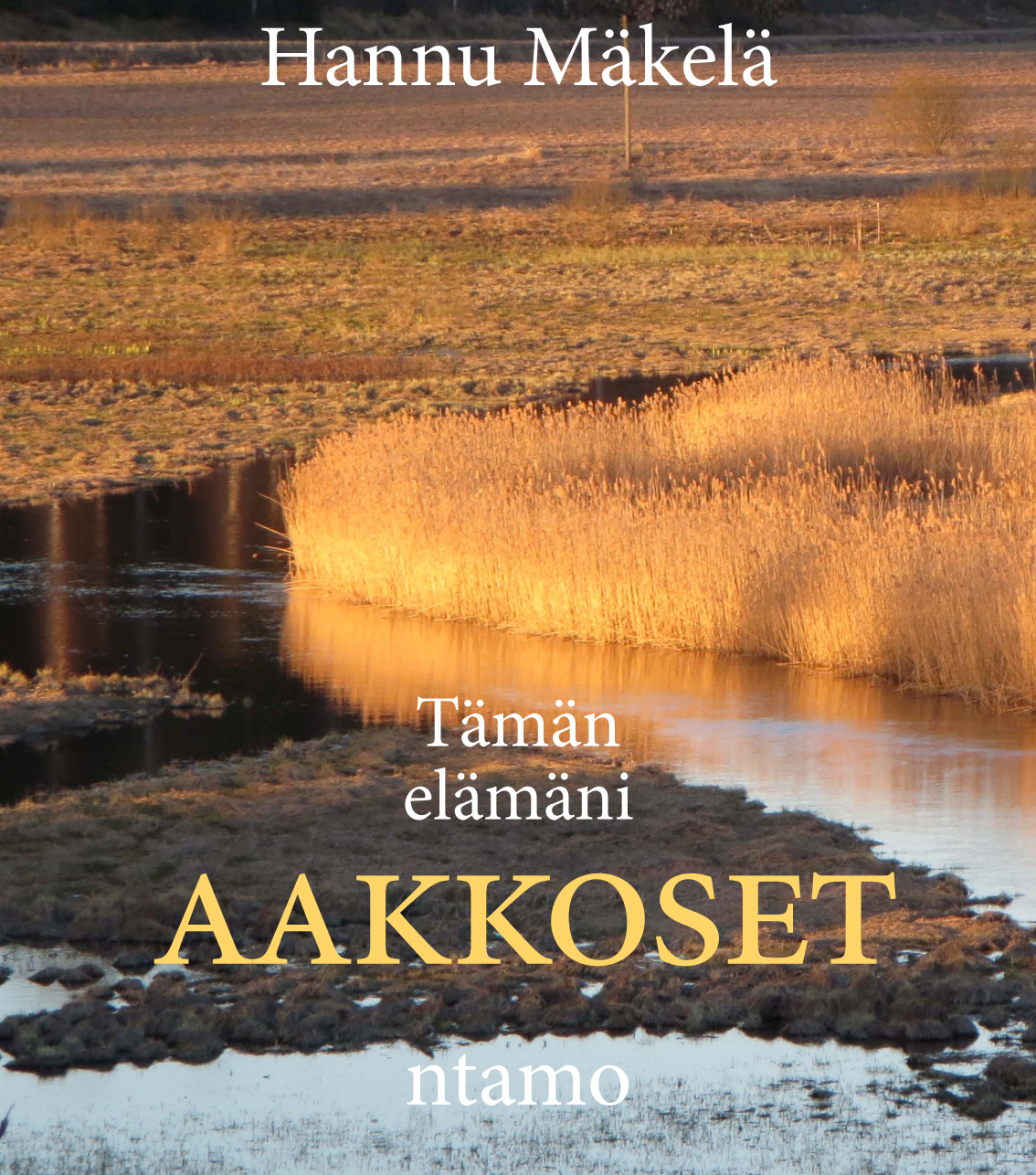

Hannu Mäkelä

Tämän
elämäni

AAKKOSET

ntamo

**Tämän
elämäni
AAKKOSET**

© 2015 Hannu Mäkelä
ISBN 978-952-215-595-5

ULKOASU
Make Copies

KANNEN KUVA
Hannu Mäkelä

TAKAKANNEN KUVA
Svetlana Aksjonova

VALMISTAJA
BoD — Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2015
ntamo
www.ntamo.net

HANNU MÄKELÄ

**Tämän
elämäni
AAKKOSET**

ntamo

A

Aalla alkaa ampuja. Tällaisen lauseen olen Apinain Tarzan -kirjasta lapsena 1940-luvun lopulla lukenut. Ainakin se on tässä muodossa jäänyt mieleeni. Toinen muistamani lause kuuluu Aasta alkaa aapinen, mutta se on ehkä jo omasta koulukirjastani. Sen kirjan saadessani osasin jo lukea, mutta Tarzan ei edes tiennyt, että lukutaito oli olemassa. Ampujan kuvan Tarzan näkee aapi-
sessa ymmärtämättä lauseen merkitystä, mutta kuvan hän pystyy tulkitsemaan. Ja sitten hän yhdistää kuvan ja kirjaimet toisiinsa. Symbolifunktio. Niinpä hän oppii kirjoitettua englantia, muttei osaa sitä lausua kun tapaa Janen. Siksi keskustelu sujuu alkuun kirjaimilla raapustetuin viestein.

Symbolifunktiota ilman ei tämänkään tekstin tekeminen olisi mahdollista, lukemisesta puhumattakaan. Tarzan-kirjan olen ostanut Fleminginkadun antikvariaatista, joskaan en ole

tiennyt että sellaista kauppaa voisi kutsua antikvariaatiksi. Kal-
lion kielellä se oli Flemarin divari vain ja siellä myytiin lähinnä
vanhoja lehtiä: Pecos Billejä, Lasso-Larreja, Tex Willereitä ja Kor-
keajännitys-sarjoja eli korkkareita.

Mutta jätetään ne jatkamaan ikuista untaan kadonneen
antikvariaatin hyllyillä. Tähdätään taas kirjaan ja lauseen ampu-
jaan. Lordi Greystoke, joka ei tiedä olevansa lordi sukunimes-
tään nyt puhumattakaan, on kertomuksen alussa vasta aloitteleva
sankari. Mutta sankari yhtä kaikki: oikean kirjan oikea sellainen,
koska on tässä Edgar Rice Burroughsin teoksessa oppinut paitsi
pysymään hengissä viidakossa, myös puhumaan: kommunikoi-
maan. Hän osaa ihmisapinain kieltä. Apinamies on tietenkin
Afrikan viidakossa, apinaheimoon sulautuneena, vaikka onkin
jo ymmärtänyt vedenkalvon kuvasta, ettei aivan näytä apinalta.
Ja sitten tulee vielä lukeminen, joka erottaa häntä. Apinalle kir-
ja kuin kirja on merkityksetön, homo sapiensille ei. Tarzan suo-
rastaan innostuu lukemisesta, mutta nykyään suunta on toinen.
Viestien kieleen näkyy ilmestyvän aina vain enemmän kuvia ja
vähemmän kirjaimia ja sanoja niissä kauniissa muodoissa joita
sapiens vuosisatojen ajan loi. Ei auta; onhan ihmiskunta muuten-
kin suurella halulla ja melulla palaamassa ajatukselliseen kivikau-
teen taas, savusta tummuneeseen luolaansa kyyhöttämään.

Aapiskirja on Lordi Greystoken isän ja äidin peruja.
Mutta sitä Tarzan ei vielä tiedä. Hän kokee olevansa apinain lap-
si ja sellaisia ihmiset yhä ja aina ovatkin. Ihmisapinoiden kieltä
hän puhuu niin, että mekin opimme sen: Tarzan bundolo! Tar-
zan tappaa! Mutta ei tappotöihin nyt, ei ainakaan heti. Itse asiassa

on jotenkin ihmeellistä tämä, että Tarzanille on tärkeintä oppia ymmärtämään kirjainten merkitys; se, miten ne liittyvät yhteen ja muodostavat sanoja. Eikä vain yksittäisiä sanoja, vaan lauseita ja virkkeitä, ajatuksia, joita joku on miettinyt ja siirtänyt sitten tekstiksi asti. Ja ihme todella tapahtuu, sillä ilman opettajaakin Tarzan ymmärtää kokonaisuuksia, kun ponnistelee hetken ja toisenkin. Koska englantia kirjoitetaan toisin kuin lausutaan, on käsittämätöntä, että hän oppii puhumaan Janen kanssa niinkin nopeasti kuin kirjassa tapahtuu, koska englannin kielessä on sanoja joiden ääntämisestä en itse edelleenkään jo yli 60 vuoden kieliopiskelun jälkeen ole aina aivan varma. Mutta fiktiossa kaikki on mahdollista. A-luokkaa on tämä ainutlaatuinen apinamies, aavemainen alfauros.

Tarzanin esimerkki on kuitenkin rohkaiseva. Kunpa edes tämän ensimmäisen Tarzan-kirjan jokainen suomalainen apinanuori lukisi, jos ei muuta. Silloin hänkin käsittäisi, että osaa ajatella, jos vain itse sitä haluaa. Ajattelun alkeisiin kuuluu lukeminen. Missä isot edellä, siinä pienet perässä. Mutta tämä lause kuuluukin jo aivan muuhun kategoriaan? Vai kuuluuko sittenkään.

Unohdetaan apinoiminen, aletaan alusta taas. A-kirjain on aakkosten ensimmäinen ja siten kaiken opin äiti. Aamu alkaa aalla ja alkaa juuri nyt. Aikainen aamu, mutta linnut eivät vielä lennä, koska on yhä pimeää, vasta helmikuun puoliväli, jos sitäkään. Matoja nämä laaksomme aikaiset linnut eivät tähän vuodenaikaan myöskään nappaa, koska on talvi ja maa roudassa ja jäässä ja osin jopa lumen peitossa. Mutta kuistin lintulaudoilta,

joita on kolme, nokkivat linnut siemeniä nopeammin kuin eh-
din puisia kansia nostella ja kaataa niitä kansien alla oleviin huo-
neenkaltaisiin pienehköihin säiliöihin. Se on täytetty, ja ne myös.
Hyvää ruokahalua, bon appétit. Amen.

Siitä muistan, että iso siemenpussi on eteisessä lähes
tyhjä. Täytyy siis aamun valjettua ajaa kauppaan, jotta voin ostaa
linnuille uutta apetta. Aamuista aina olen pitänyt. Ape taas on
mainio sana, liian vähän yleiskielessä käytetty. Ja niin käy, että
viimeistään tämä sana palauttaa minut pyöröoven lailla takaisin
alkuun ja a-kirjaimeen. Ja mikseipä vaikka aurinkoon, avaruuden
atomivoimalaan. Se tuo mukanaan lämmön ja valon, jota täällä
pohjolassa ei koskaan tunnu olevan liikaa. Saharasta emme puhu.

A-kirjain on kuin aurinko, elämän antaja, aakkosista
ensimmäinen. Albinonin Adagio, jota tosin on osoitettu myö-
hemmän eli Remo Giazotton säveltämäksi. Suomen aakkosissa
ö-kirjain on taas on viimeinen, örisevä kaiken loppu. *La fin du
tout*. A ja ö eivät millään voi muodostaa onnekasta paria, niin
epäsuhtaisia ne ovat. Kreikan kielessä se asia hoituu ainakin talo-
utta paremmin: A ja O = Alfa ja Omega. Miten kauniita sanoja ja
myös tuotemerkkejä ne ovat. Mitäpä eivät talousmiehet käyttäisi
hyväkseen omia tarkoituksia eli myyntiä ja positiivista kassavir-
taa edistääkseen. Alfa Laval, herra (herr) Lavalin perustama ruot-
salaisfirma tekee tai ainakin teki joskus lypsykoneita (nytemmin
isona konsernina vaikka mitä, puhdistusjärjestelmiäkin) kun taas
Omega lienee edelleen kellonmerkki. Yhä totta, kun tarkistan
myös sen; tämä yhtiö näkyy perustetun jo vuonna 1848. Alek-
sis Kivi oli silloin 14-vuotias *finnkuleks* ja kävi yksin Helsingissä

ruotsinkielistä koulua. Mutta se on toinen luokka ja liikutus, kuten Juutas Käkriäinen ilman yhtään a-kirjaimella alkavaa sanaa totesi.

Alfan ja Omegan nykyiset hinnat ja arvot ovat arvoitus. Arvoitus taas on mystisivahteinen sana, salaperäinen a. Kuka osaa ratkaista arvoituksia? Ainakin niiden tekijä. Hinta taas koostuu rahayksiköistä, niiden summista. Raha on vaihdon väline. Rahan arvon määräävät ihmiset. Rahasta voisin nyt myös sydämen kyllyydestä puhua, mutta kahdesta a-kirjaimestaan huolimatta se kuuluu sittenkin toiseen ryhmään, r-kirjaimen puhevammaisten, rrrranskalaisittain ärrrrää tärrrryyttävien ja sorauttelevien hienostolaisten joukkoon. Viis rahasta siis. Aiheeksi se kyllä aina käy ja aihe-sana alkaa joka tapauksessa aalla.

Vaikka firmojen tuotteista joutuu maksamaan, ovat kirjaimet ja sanat ilmaisia, jos niitä itse muodostaa, jos sellaiseen kykenee. Avaruus taas on rajaton ja antaa ajatukselle kaiken aikaa juuri aikaa, ja niin ajatus kiittää ja liittää yhä syvemmälle pimeään. Siellä vain tähdet palavat, nuo kaikkeuden kauanpalavat reaktorit. Niin vihreä on maailma avaruudessa. Siellä vallitsee siis aina joko annus mirabilis tai annus horribilis? Vaikka tähdet näyttävät olevan lähellä toisiaan ja niitä on loputtomiin, ovat tähtien määrät ja etäisyydet jopa toisistaan niin suuria, ettei mikään järki, ainakaan omani, riitä niitä ilman käsitteitä mittaamaan. Parasta pysyä vain maassa, tällä pallolla: ainoallamme. Ja kas, viimeinkin taas on sana jossa kaunis a. Ainoa on aidosti ainoa, Aino ja Ainu, mutta olisipa maailma ja ihmiset siinä olemassa myös ilman ali-tuista vainoa. Apokalypsis arvelluttaa. Ei kiitos.

Alkemiasa en harrasta, kullan tekeminen tai edes omistaminen ei ole minusta kiinnostavaa. Siihen liittyy aina myös raha ja siksi kulta on ehkä ikuisen tuntuinen mutta todellisella asteikolla arvoton metalli. Kulta loppuu maailmasta 20 vuoden kuluessa, malmina. Entä sitten? Pelkkä sopimus antaa sillekin rahan tavoin arvon sijoittajien silmissä, kaiketi myös se että kulta kiiltää eikä ruostu. Mutta voiko sitä todella käyttää mihinkään, paitsi hampaiden vanhanaikaiseen paikkaukseen ja koruihin? Tuskin. Kulta ja kullan hinta on vain sopimus. Appelsiininikin herättää minussa heti auvoisempia tunteita, sen tuoksu. Joskus, mutta harvemmin enää maku. Oli aika, jolloin Marokon appelsiineissa oli vielä aito makukin, mutta myös se aika on mennyt; tehokasvatus on saanut aikaan tuloksia siis. Angeluskellot ovat soineet appelsiineille (myös aromaattisille ja aidoille tomaateille).

Pieni a on moneen sanaan piiloutuva antaja ja kantaja, kuin äidin pikku apulainen. Se kätkeytyy usein sanan sisään. Pieni a-kirjain oli ja on yhä kaikkeen ja varsinkin menneisyyteen itse täysin viaton. Sen takaa löytyvät esimerkiksi sanat aasi, auto ja avain – ottaakseni ne jotka heti tulevat erään avioliiton anatomista mieleen. Autolla ajoin silloin aina tähän kotiin, toisesta yhteisestä kodista pois. Auto onkin edelleen tarpeen minulle, muuten ei tänne korpeen pääsekään, ellen sitten kulje apostolinkyydillä. Apostoli en ole, en saarnaa. Ainakaan en pyri siihen. Saarnaaminen ammattina on ahdistavaa. Avain kuitenkin tarvitaan ja sellainen avasi myös silloin auton ja kodin ovet. Aasi taas olen ollut monta kertaa itse myös ja varsinkin tuota avioliittoa eläessäni. Armahda, muistojen armada. Prinsessa Armaada, huh hei.

Tästä mielen arvaamattomasta ja alkeellisesta hypystä pääsen takaisin Aasiaan Mannerheimin ja Mellerin tavoin sanoilla edelleen ratsastaen. Back to U.S.S.R. Mutta back ja ehken myös Beatles ovat seuraavan kirjaimen kantasanoja, ellei piilo-a-kirjaimia oteta lukuun. Tuskin. Niinpä pyydän siksi enää vain armoa.

Amokin kaltainen alkujuoksuni alkaa olla loppuillaan. Armo odottaa aina, se on a-sanoista lempeimpiä ja sovitteluun taipuvaisimpia. Anteeksi on toinen sellainen. Kumpaakin on syytä käyttää ja toteuttaa niiden sisältöä myös käytännössä. Anna meille tänä päivänä paitsi leipää, myös syntimme anteeksi. Siinä ehken maittavin jokapäiväinen ateriamme. Kun armoa ja anteeksiantoa on, saa mieli ainakin hetkeksi rauhan. Niin sen ei tarvitse jatkuvasti nousta varpailleen ja huutaa koko sielunsa pohjasta sitä mitä ruumis ja mieli yhtä kaikki halajavat: – APUA.

B

Bee ei minun silmissäni ole oikein mikään kirjain, vaan pikeminkin rinnakas nainen joka on väkisin työnnetty pystyasentoon ja pultattu jalustalleen ja jota täytyy katsella ylhäältä poikkisattuna kuin vanhaikaista kuva-arvoitusta, toopelia. Sen verran hataraa, kuin lasten tekemää, on jalustan laasti, että suuren ja vihasen tuulen tullessa, mielialojen muuttuessa, kirjain voi noin vain käännähtää ja kaatua joko selälleen tai rinnoilleen. Siinä se sitten makaa kuin flunssamainos (suihke avaa tukkoisen nenän) tai muuten vain paksuna Berttana tai kahden vanhanaikaisen kloakin roomalaisaikaisena, hauraalle paperille sulkakynällä raapustettuna suunnitelmana.

Mistä tällaiset mielikuvat tulevat, sitä en tiedä. *Skriv BÄTTRE!*

B ei ole suomalaisin kirjaimista, ei vanhasuomalainen

itse asiassa ollenkaan, vaan erilaisten isäntien meille tuoma, lähinnä ruotsalaisten kait. Heille b sopiikin meitä paremmin, bröllopsfestien viettäjille; mutta se ei silti ole syy häätaa kielestämme tätä myöhäistä saapujaa: liian moni rekisterikilpi jouduttaisiin uusimaan. Maa tarvitsee myös tulijoita; menijöitä ja jaloillaan äänestäjiä on vuosisatojen aikana jo riittänyt. Minulle kirjain B todellakin saapui naapurimaasta, lännestä. Kirja jonka ensimmäiseksi tässä maailmassa itse luin, toi elämäni nimenomaan ruotsalaisen been, olihan sen tekijä nerokas kirjailija Bertil Cleve, tuon vanhan valloittajakansan aito poika. Hän näkyy kuolleen jo 1941, kaksi vuotta ennen syntymääni. Marsin matka oli kirjan nimi, mutta myös Leijonaveljekset-niminen merkkiteos löytyi sittemmin jo mainitusta Flemarin diverssipuodista ja sai mieleni kuohumaan.

Voiko seikkailukkaan Simpiciissimuksen elämä paremmin alkaa sodanjälkeisessä ja vielä silloin työläiskaupunginosassa kuin tällaisia kirjoja kuten Tarzaneita ja Marsin matkaa lukiessa? Elämän arjesta pääsi kirjan matkassa heti jonnekin kauas, mielikuvituksen matsonilaiseen todellisuuteen. Hyvästi, asfalttipihat. Eikä 1940-luvun Kallio, tuo Berghäll muutenkaan enää palaa. Siitä aidosta ja pihojen lapsilaumojen kirkuvasta elämästä ovat jäljellä enää vain lavastuksenkaltaiset, punavihreiden ja marihuanalta tuoksuvien bilettäjäjengien kuin salaa ja kavaluudella valtaamat talot.

Kun alan miettiä, voi olla, ettei tämä Bertilin bee ole sitenkään aivan ensimmäinen, vaan uskon nähneeni B-kirjaimen kirjaa ennen jo Agricolankadun puoleisen porttikongissa sijait-

sevan B-rapun lasioveassa, jossa se edelleenkin lienee? Osoitteesta Porthaninkatu 17 kun löytyi oman C-rappuni lisäksi myös A- ja B-raput.

B-rapussa asui Staide, jonka sukunimi Tähtinen viittasi siihen, että juuri sitä B-rappua myöten kivuttiin jalkaisin seitsemän kerrosta ylös kohti Kallion korkeinta kattoterassia, jotta alkaisin voida pahoin, saisin huimauksen ja olisin Hitchcockin Vertigossa aivan pääosassa. Se huimaus on ikuinen ja pysähtyy vasta viimeisimmän ja toivottavasti todella viimeisen kotitaloni saunan katolla, jossa saan ja voin pitää piipusta kiinni ja seisoa siinä rauhassa yksin, vailla katsojia. Muita korkeita paikkoja, kuten Stadionin tornia, La Tour Eiffel'iä tai Näsinneulan pyörivää ravintolaa, en enää koskaan aio edes yrittää. Basta! Bingoa en sano, niitä ei aivan lapsuudessani kulmilla vielä silloin ollut. Eikä taida olla enää nykyäänkään; vain menneitten vuosikymmenten aikana bingoja löytyi Sörkasta kuin lapsia talomme pihalta.

Mutta pois lapsuudesta, sen auvosta ja surunsävyisestä onnesta, eteenpäin kohti aina valoisaa tulevaisuutta, niitä siintäviä korkeuksia, joita kommunismin iskulauseosasto Stalinin eläessä voimalla loi. Nyt niitä tuottaa vain Pohjois-Korea; sitä suurempia ja kunniakkaampia, mitä matalammalle maa itse vajoo. B-kirjaimen kanssa tällä on vain vähän tekemistä. Ellei sitten näin: se propaganda on b-luokan elokuviakin kömpelömpää ja säälittävämpää. Kauhistuttavampaakin, koska suurten sanojen taakse on liian moni pieni ihminen kuollut ja kuopattu.

Surumarssi soi. Musiikki kiinnosti minua jo varhain, Juha-veljeni soitti kitaraa ja lauloi ja sen myötä, punaisella ja osin

mustaksi kuluneella sohvalla vieressä istuessani minäkin opin laulamaan kai. Laulan yhä. Osaan laulaa myös veljeni lempilaulun, jota voi huoletti kutsua b-kirjaimen lauluksi. Siitä kun löytyvät sanat Vieni, vieni mia *bella biondina*. Och samma på finska: – Saavu saavu kaunis blondini.

Mia cara bella biondina, dove sei tu? Missä olet, oi rakas blondini? Tai sitten Biondina onkin etunimi ja kääntyisi varmaan paremmin vaikka Kultakutriksi, onhan blondi-termi saanut niskaansa rasitteita jo enemmän kuin iso B, kaksikyttyräinen kameli. Blondi kuuntelee Apulantaa korva pellossa. Pienistä ja vaaleista ja laihoista tytöistä nuorena aina pidin, joskin ihailin heitä lähinnä kaukaa. Halusin siis pitää, mutta kun lähestyin, he kaikkosivat useimmiten jonnekin vielä kauemmas. Jos styylasimme hetkenkin, blondit tekivät heti aina bänät. Mustat ja tummatukat, reilut ja redit, sellaiset, jotka ehkä olisivat pitäneet minusta enemmän, pelottivat minua puolestaan niin, että heitä oli lähes yhtä vaikea lähestyä. Miksi, sitä en vieläkään saata ymmärtää. Joskus kohtaaminen sentään kuin vahingossa onnistui. Mutta elämän eväiksi ne muruset eivät riittäneet, tunne oli röhisevää kuin bronkiittiksen iskiessä.

Suurin osa minulle rakkaista ja läheisistä B-kirjaimista saapui elämäni vasta myöhäisnuoruudessa tai varhaisaikuisuudessa, joiden välistä rajaa lieenee mahdoton kenenkään kohdalla vetää. Itseni varsinkaan. Yhtä hyvin olen yhä varhaisvanha, tai myöhäispuberteetin yhä raa'ahko hedelmä. Banaani en kuitenkaan halua olla, vaikka tennispelaajat, tosin minua paremmat, sitä ennen suosivatkin. Banaanissa, varsinkin laivan ruumassa

kypsytyksessä, on jotain keinotekoisia, niin kuin se itse olisi paikannut itsensä muoviin. Mutta banaanin kuorella voi kuulemma tehdä vaikka taikojä, se kelpaa kymmeneen tarkoitukseen iltalehden mukaan.

Higgsin bosoni on juuri löydetty (tai sitten ei vielä kukaan ole), mutta joka tapauksessa epävarmakin bosoni on Nobelin arvoinen tutkimustulos. Bosoni kun on itsekään epävakaa hiukkanen, mutta juuri se selittää massan. Miten, sitä en enää ymmärrä. Mutta uskon, kun viisaammat sanovat. Bosoni tuntuu elämäni kaltaiselta. Boson(i) taas on äidin rinta, jolle lapsi voi kallistaa pään.

Samuli Kustaa Berg eli Samuel Gustaf Bergh sen sijaan oli ensimmäinen suomalainen kirjailija jota aloin tutkia muutenkin kuin vain lukemalla teoksia. Bergillä, joka kirjoitti nimellä Kallio, ei ollut kuin muutama runo, eikä elämäkään ollut kovin dokumentoitua. Etsin kaiken minkä saatoinkin ja aloin oppia jotain, myös arkistoista; siitä, mitä kaikkea niistä voi löytää: historian. Siitä kiitos ja kunnia Bergille. Ja kumarrus miehelle, jonka säkeet yhä soivat sointuisasti kuin parhailla runoilijoilla kuuluukin: ”Pois meni merehen päivä, /Poijes kullana keränä,/Läntisille lainehille; /Meni kevät, meni kesä, /Kukkinensa, kultinensa,/ Meni linnutkin minulta/Muille maille laulamahan;/ Jo menivät – ”

Ja vaikka linnut tulevat, palaavat kun saapuu taas kevät, ei palaa runoilijan mieliala. Ja siksi Bergin runo loppuu säkeisiin ”Veikko kulta, veli kulta,/Älä nuhtelee minua/Josma sentähän murehin,/Tahi ryhtynen Runolle!”

Yksi viimeisimmistä oppimistani ja elämäni janttau-

9 789522 155955 >

SVELTANA AKSIONOVA

Tämän elämäni aakkoset näyttää kirjailijan kirjaintensa ja niistä koostuvien sanojen parissa. Aakkoston ohjaamana etenevä mietteiden, muistojen ja havaintojen virta muodostaa Hannu Mäkelän *Elämän* kuvakirjan ja saa kokemukset ja kirjainmerkit hohtamaan yhteisessä, haikean-lempeässä valossa.